HOLOCAUSTUL CULTURII sau DEMOLATORII GÎNDIRII

Cei care agită în România ideea de „holocaust" uită că cel mai mare „holocaust" care s-a produs la Carpați este acela al culturii române, care nu s-a distrus singură ci a fost demolată cu bună știință. Ceea ce s-a întîmplat cu valorile și personalitățile culturale românești începînd din 1944 constituie o istorie de un dramatism rar. Românii refuză de obicei exhibarea suferințelor lor. Este, probabil, vorba de o concepție estetică asupra existenței, dar și de lipsa de încredere în bunăvoința martorilor sau judecătorilor pămînteni. Dar istoria, scrierea ei, refuză sfielile și impune tratarea frontală a faptelor. După război, în România s-a declanșat o prigoană contra scriitorilor și cărturarilor vii, ca și asupra celor morți. Cu cît un scriitor era mai valoros și, fatalmente, mai caracteristic național, cu atît era privit și denunțat ca reacționar și periculos pentru societatea postbelică. Operația s-a făcut conform unei concepții și unei metode. Am scris în altă parte cum s-a început politica de denunț și de revanșă, urmărind, fără îndoială, cu bună știință tot ce avea mai prețios în acel moment România : pe **N. Iorga** (proaspăt asasinat), pe **G. Călinescu**, pe **Sextil Pușcariu**, pe **Liviu Rebreanu** (abia intrat în mormînt), pe **Tudor Arghezi**, pe **Nichifor Crainic**, pe **Lucian Blaga**, pe **Gheorghe Brătianu**, pe **Ion Petrovici**, pe **Mircea Vulcănescu**. Revista „Răspîntia", condusă de Ion Ludo își făcuse o misiune din acuzațiile în serie. Politrucii modelați la Moscova, ca Iosif Chișinevski și Leonte Răutu, au prezidat holocaustul întreținut de oficianți aprobați : un trust politic al crimei anticulturale, antiromânești. Lista poate fi mult, mult mai lungă.

Holocaustul culturii române a fost real și este cu ușurință demonstrabil, după cum pot fi indicați, arătați chiar cu degetul, vinovații, oamenii de concepție, executanții. Faptul că o parte din acești vinovați sau executanți au fost ajutați să se plaseze mai tîrziu în ipostaza de „reconsideratori" ai culturii și literaturii române, de „salvatori" ai ei, nu anulează raidul istoric și recapitularea distrugerilor pe care le-au făptuit. Este, de altfel, foarte curioasă judecata după care unul din paznicii programului de partid în literatură, Ov. S. Crohmălniceanu, este absolvit, pentru că ar fi scris o carte despre Rebreanu sau Arghezi (deși se recunoaște că sînt pline de șabloane marxiste), și un scriitor ca Eugen Barbu (creator de valori literare durabile și, în plus, unul din cei care au combătut prin scrisul lor realismul socialist și pe impostorii lui) să fie privit ca irecuperabil ! Explicația e simplă : astfel de judecăți provin din tabăra celor care au făcut holocaustul cultural, a celor care au încercat să arunce această vină, imprescriptibilă, ca și vina de genocid, pe seama altora. Holocaustul cultural trebuie să rămînă pe seama celor care l-au gîndit și apoi l-au pus în practică. Definitoriu pentru modul de a concepe și aplica distrugerea culturii din România rămîne ceea ce s-a făcut după război cu revista „Gândirea" și cu colaboratorii ei. Moderna revistă, la care au colaborat cele mai distinse și inspirate condeie românești ale perioadei interbelice, a fost tratată ca o gură de iad, iar cei care au colaborat la ea, cei care au făcut-o sau i-au determinat gloria, transformați în inamicii numărul unu ai omenirii. Cu întreruperi neimportante, revista „Gândirea" apare din 1921 (întîi la Cluj, apoi la București), pînă în 1944. Pe coperta numerelor 1—2/1923 este comunicat comitetul redacțional : **Lucian Blaga, Demostene Botez, Al. Busuioceanu, Nichifor Crainic, Adrian Maniu, Gib. I. Mihăescu, I. Marin Sadoveanu, Al. O. Teodoreanu** și **Pamfil Șeicaru**. Personalitățile care au dat revistei greutate sînt : Cezar Petrescu, Gib. I. Mihăescu, Nichifor Crainic, Lucian Blaga, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Tudor Vianu, Adrian Maniu, Ovidiu Papadima, Aron Cotruș, Radu Gyr, Vintilă Horia, Emanoil Bucuța, Mateiu Caragiale, Victor Papillian, Vasile Băncilă, D. Caracostea, Radu Dragnea, Oscar Wal-

Nichifor Crainic, cît și Radu Gyr. Nichifor Crainic, băjenit prin Transilvania, se va preda mai tîrziu, cînd va fi pe loc încarcerat fără nici o judecată. Radu Gyr înfundase dinainte pușcăria politică. Aron Cotruș, consilier de presă pe lîngă legația română de la Madrid, vrea să se repatrieze în 1945, dar nu i se permite întoarcerea. Valoarea poeziei lui nu era prețuită în România ocupată, iar devotamentul față de țară ca funcționar al Ministerului de Externe Român, desconsiderat. Viața va fi din ce în ce mai dificilă pentru Aron Cotruș, care, în 1957, călătorește în SUA, unde va muri în 1961, în California, într-o sărăcie deprimantă. Vintilă Horia are mai tîrziu șansa unui succes literar în Franța, unde romanul lui „Dumnezeu s-a născut în exil", scris în franceză și prezentat pentru premiul Goncourt, răzbește în selecția finală și este preferat de juriu. Dar o intervenție a Ambasadei R.P.R. la Paris, care-l denunță ca legionar, îi răpește posibilitatea de a-și primi premiul anunțat. Fidel tradiției „Gândirii", Vintilă Horia i-a dus mai departe mesajul, romanul „Dumnezeu s-a născut în exil" fiind expresia preocupărilor gîndiriste. Dar, ca mulți alți expatriați de valoare care au înțeles că trebuie să exprime creativitatea românească, și au și făcut-o. Vintilă Horia a primit cea mai grea lovitură de la comisarii ideologici ai ocupației din România. Între cei plecați departe, Ștefan Baciu a continuat și el să scrie, cum a făcut-o și Al. Busuioceanu. Acasă însă, Radu Gyr face ani grei de închisoare. Îi va face și Virgil Carianopol, ca și Al. O. Teodoreanu. Lucian Blaga, după cum se știe, a fost un nume interzis, poetul fiind scos din Universitatea clujeană, iar sistemul lui filozofic tratat drept o inepție periculoasă. Un tratament similar i-a fost aplicat lui Tudor Arghezi, colaborator pasager al „Gândirii". Nu se mai aude nimic multă vreme despre poetul Adrian Maniu, un gîndirist de prim ordin. Era obligat să facă traduceri pentru a supraviețui, între altele, din rusește. Vasile Voiculescu este și el trecut la index și, la un moment dat, face închisoare, ca și alți confrați de la „Gândirea". Victor Papillian intră în uitare. Despre Paul Sterian nu se mai știe că a existat. Dragoș Protopopescu este trecut la scriitorii scoși din circulație. Despre Radu Dragnea ni se vorbește ca de un otrăvitor de suflete, un fel de criminal care ucidea cu stiloul. Pan M. Vizirescu, pentru a scăpa de arestare, trebuie să se ascundă aproape două decenii într-o locuință secretă. Literatura tuturor este aruncată în depozite închise. Cărțile lor devin material secret și documentar. Un efort de creație excepțional, cel mai caracteristic, cel mai ilustrativ, cel mai înalt, cel al „Gândirii", a fost transformat astfel într-o cantitate pasivă și inaccesibilă. Cît despre tratamentul gîndiriștilor, ostracizările

în verzile izvoare coclite ale ideologiei fasciste, fie în lăliile ape ale unei burghezii ghiftuite, fie în mlaștinile deznădejdii unor intelectuali descompuși". Aceștia sînt cei de la „Gândirea" și desigur Mircea Eliade. **„O artă naționalistă, cu conținut reacționar, huliganic, grefată pe cine știe care «spațiu mioritic» sau pe cine știe ce «românism», o asemenea artă nu mai este posibilă la noi"**, ne anunța, tot în 1950, același George Macovescu. Rezervoarele de ură nu se epuizează însă în 1950.

„Discipoli ai cercului «Gândirea» (focar de concepții mistice și șovine, reazim al mișcării fasciste, legionare, reprezentat de M. Eliade, Vulcănescu, Papadima etc.) s-au năpustit asupra folclorului nostru pentru a-l denatura în sensul intereselor politice ale conducătorilor fasciști". Semnează C. I. Gulian, în 1957. Același C. I. Gulian scrie că **„filozofii reprezentativi ai regimului burghezo-moșieresc, în diferite etape, de la Titu Maiorescu pînă la obscurantiștii fasciști din perioada celui de al doilea război mondial, au ascuns sau au negat cu îndîrjire conținutul social al folclorului nostru".** Tot în 1957, afectatul „filozof" Henry Wald își găsise un cal de bătaie în Emil Cioran pe care-l citează și-l combate destoinic: „«**Dacă ar trebui să renunț, la diletantismul meu, m-aș specializa în urlete**» — mărturisește Cioran. **Nu cred că este departe ziua, scrie cu superioritate H. Wald, în care, înaintînd spre comunism,** — adică H. Wald și compania, **vom auzi din urmă niște urlete sinistre... Nu vor fi altceva decît interjecțiile, de data asta nestilizate, sub formă brută, ale ultimilor ciorani".** Am uitat să amintim că și Emil Cioran a fost printre colaboratorii pasageri ai „Gândirii". La fel de vigilent și de combativ este alt comisar ideologic foarte activ în anii cincizeci, Ernö Gall. **„Gîndirismul continuă și dezvoltă,** scria Ernö Gall în 1958, **critica reacționară junimistă a culturii, critică pe care se sprijină atacurile îndreptate împotriva democrației și a socialismului".** Tot Ernö Gall : **„Ce fel de «puncte cardinale» oferă spiritualismul lui Crainic ?".** În 1962, preocupată de tradițiile criticii literare marxiste din România, Ileana Vrancea desfășoară și ea o lungă execuție „gîndirismului", ca faptă antiprogresistă, ca gest de Ev Mediu, de obscurantism burghez, ca fascism. **„O influență nefastă, profund dăunătoare au exercitat în această perioadă asupra unei părți a intelectualității burgheze filozofia iraționalistă și estetica lui Lucian Blaga, dezvoltate în cadrul curentului promovat de «Gîndirea»".**

În această antologie a urii față de gîndirea și față de fenomenul românesc, se înscriu mulți, precum Pavel Apostol, Ov. S. Crohmălniceanu, Nestor Ignat, Gheorghe Rădulescu și așa mai departe. Pentru Pavel Apostol, fost Erdös, **„curentul gîndirist a îndeplinit cu conștiinciozitate «comanda socială» a hitleriștilor de a lucra la dezarmarea națională a poporului român" (1964)**. Nicăieri o vorbă despre marile talente, despre marile opere, marile idei, despre izbînzile stilistice ale „Gândirii" și gîndirismului. Distrugerea prestigiului „Gândirii", a fizionomiei și însemnătății reale a revistei pentru cultura și literatura, pentru arta și spiritualitatea românească este una din acțiunile definitorii ale holocaustului la care a fost supusă cultura română. Nici după 1964, cînd închisorile politice își deschid porțile și „gîndiriștii" arestați sînt liberi, asediul ideologic antigîndirist nu încetează. Vigilența paznicilor holocaustului lucrează.

Ura împotriva valorilor culturii românești era difuzată pe toate canalele și a fost făcută și în cursurile universitare. Nenumărate promoții de studenți au învățat, dintr-un curs litografiat al lui Ov. S. Crohmălniceanu, devenit apoi carte tipărită la Editura pentru Literatură (Literatura română între cele două războaie mondiale, 1967), că „Gândirea" și mentorul ei, Nichifor Crainic, constituie o pată neagră în istoria noastră literară. Una din vini era că scriitorii de la „Gândirea" susțineau geniul rural autohton împotriva invaziei ma-

I. Mihăescu, Nichifor Crainic, Lucian Blaga, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Tudor Vianu, Adrian Maniu, Ovidiu Papadima, Aron Cotruș, Radu Gyr, Vintilă Horia, Emanoil Bucuța, Mateiu Caragiale, Victor Papilian, Vasile Băncilă, D. Caracostea, Radu Dragnea, Oscar Walter Cisek, Petre P. Ionescu, Dumitru Stăniloaie. Lista colaboratorilor revistei „Gândirea“ este impresionantă. Ea n-a avut practic concurență în epocă, deși au mai apărut cîteva reviste de anvergură, ca „Viața românească“ sau „Revista Fundațiilor Regale“. Uimitoare la „Gândirea“ era capacitatea ei de a-și susține artistic programul. Revista cultiva un autohtonism, urît de moarte de comisarii ideologici comuniști, dar, în același timp, și o modernitate deconcertantă. „Gândirea“ propunea un stil românesc modern, în poezie, proză, teatru, critică și istorie literară, filozofie, iar acest stil a făcut epocă. Printre colaboratorii „Gândirii“ vom găsi cîțiva dintre cei mai mari scriitori ai întregii literaturi române. Lucian Blaga poate fi citat primul atît cu poezia, cît și cu sistemul său filozofic care nu pot fi concepute în afara „Gândirii“. Îi urmează poeți ca Vasile Voiculescu și Ion Pillat, Aron Cotruș și Adrian Maniu. Extrem de important rămîne Nichifor Crainic, atît ca poet cît și ca om de doctrină al revistei și al culturii române în perioada interbelică. Toți cei citați și alții pe care nu i-am citat în scurta înșiruire au fost trecuți pe sub furcile caudine ale regimului represiv de ocupație. De obicei, se vorbește separat despre pătimirile scriitorilor români : cazul Anghezi, cazul Blaga, cazul Călinescu, cazul Voiculescu. Dar cînd vorbim de „Gândirea“, ea se prefigurează ca principalul cap de acuzație. Cazul „Gândirii“ este suficient pentru a-i crucifica pe autorii holocaustului.

„Gândirea“ a ilustrat, la nivel excepțional, creativitatea românească, motiv pentru care toți colaboratorii ei au fost urmăriți, prigoniți, arestați, maltratați în diverse feluri. Fără exagerare, se poate spune că ceea ce au urmărit să reprime comisarii culturii de ocupație a fost capacitatea de creativitate românească. Tenacitatea cu care s-a lucrat contra „Gândirii“, chiar și după arestarea sau alungarea colaboratorilor ei, spune mult în acest sens. Dintr-o colecție miraculoasă de măestrii literare și aspirații spirituale s-a fabricat imaginea hidă a unui laborator pestilențial și dușmănos față de poporul român și față de umanitate. În procesul holocaustului culturii române, pe care-l propunem conștiințelor active, colecția „Gândirii“ împreună cu colecția de represiuni criminale la adresa colaboratorilor ei constituie cele mai dure probe de vinovăție.

Intrarea trupelor sovietice în România, în 1944, ocuparea țării de o armată ostilă, duce la sistarea apariției revistei „Gândirea“, care fusese o revistă ostilă bolșevismului. Nichifor Crainic pribegește, ceilalți colaboratori își caută fiecare alte cărări. Unii sînt porniți prin Europa, cu funcțiuni de stat, precum Aron Cotruș, Mircea Eliade, Vintilă Horia, Al. Busuioceanu. Alții rămîn în țară. Primul proces de intimidare și paralizare a intelectualității românești poartă titlul de proces contra criminalilor de război : sînt citați și condamnați atît

Cărțile lor devin material secret și documentar. Un efort de creație excepțional, cel mai caracteristic, cel mai ilustrativ, cel mai înalt, cel al „Gândirii“, a fost transformat astfel într-o cantitate pasivă și inaccesibilă. Cît despre tratamentul gîndiriștilor, ostracizările celor plecați, arestările și hăituiala celor rămași, condiția lor de muritori de foame, spun totul. Oficialitatea comunistă îi tratează drept criminali de război, drept dușmani ai poporului, drept bestii negre din fosta clasă exploatatoare sau din slugile acesteia. Brutalitatea cea mai umilitoare le-a fost menită.

În 1949, distinsul anglist Dragoș Protopopescu se sinucide, iar Mircea Eliade îi închină, într-o revistă a expatriaților, un necrolog : **„Sinuciderea, această ultimă libertate care le-a rămas românilor, cunoaște astăzi o tristă înflorire în întreaga țară. Alături de atîtea alte nume, aflăm că și Dragoș Protopopescu, muritor de foame, zvîrlit în stradă cu desaga lui de manuscrise, și-a pus capăt zilelor. «Epurat» de mai multe ori, tolerat un timp pentru ca să poată fi umilit mai cumplit cîteva luni în urmă, a supraviețuit pînă mai deunăzi din mila cîtorva și, mai ales, din vînzarea hainelor și a ultimelor cărți ale bibliotecii sale (care, vai !, nu cuprindea decît autori de limbă engleză... !). Multă vreme a locuit într-o odăiță a Facultății de litere și a mîncat la o cantină studențească. Dar și aceste ultime privilegii de cărturar i-au fost interzise. De Revoluția Populară, evident... În pragul celei din urmă abjecții, înainte de a se lăsa să moară pe stradă, înainte de a întinde mîna foștilor lui elevi și colegi, Dragoș Protopopescu s-a hotărît să înfrunte cel mai mare păcat de care se poate face vinovat un creștin, păcatul împotriva nădejdii... și s-a sinucis !“.** Pentru cei care au fost arestați și băgați în procese avem la nevoie numele celor care i-au anchetat și maltratat. Dar pentru cei care, ca Dragoș Protopopescu, au fost împinși la sinucidere cine este vinovatul ? Un climat ? Dar climatul se face. Iată cîteva dovezi.

Pentru Leonte Răutu, în 1949, Lucian Blaga scriind despre „spațiul mioritic“ pregătea înscăunarea dictaturii fasciste. Așa se făcea climatul sinuciderii ! Coechipierii lui Leonte Răutu se specializează în procese de intenție politică. Pentru Ion Vitner, tot în 1949, **„tradiționalismul pregătește astfel terenul ideologic al fascismului românesc, cu care se va identifica în perioada ascensiunii sale politice“**. Este vorba de „Gândirea“ și de Nichifor Crainic : **„În fața noastră apare astfel, dindărătul textelor sforăitoare, poetul mistic, exaltatul apolog al «vieții paradisiace», agitatorul fascist, omul care a contribuit prin scrisul său la dezlănțuirea acestei uriașe și dureros de concrete tragedii pe care recent am străbătut-o. El apare nu încălecînd un pegas metafizic, ci ascuns cu lașitate în fundul unui cufăr“.** Se scrie minimalizator și profanator la adresa celor care au voit să facă să se edifice o atitudine și un stil românesc. Ion Vitner fusese pînă la aceste articole un tehnician dentar cu aspirații artistice.

Cine citește ce s-a scris despre „Gândirea“ de-a lungul celor cîteva decenii postbelice străbate o adevărată antologie a urii. În anii cînd Alexandru Sahia își scria nuvelele, ne spune și George Macovescu, în 1950, **„literatura din România burghezo-moșierească se bălăcea fie**

Literatura (Literatura română între cele două războaie mondiale, 1967), că „Gândirea“ și mentorul ei, Nichifor Crainic, constituie o pată neagră în istoria noastră literară. Una din vini era că scriitorii de la „Gândirea“ susțineau geniul rural autohton împotriva invaziei masinismului. Revista avea o platformă „iraționalistă“, „spiritualistă“, care era desigur ceva foarte grav din punct de vedere politic. „Gândirea“ era opusă muncitorimii cu vederi înaintate — altă crimă politică. Era creștină, ortodoxă, bizantină, ceea ce intra tot în sfera vinilor capitale. Lucian Blaga construia, după Ov. S. Crohmălniceanu șubred. Ideile revistei mergeau împotriva celor socialiste, marxismul fiind asimilat de „gîndiriști“ unei energii demonice. Autohtonismul unor scriitori de la „Gândirea“ era rasist ! Retorica „Gândirii“ s-a confundat ,după Ov. S. Crohmălniceanu, cu limbajul oficial al regimului legionaro-antonescian. Aron Cotruș Dragoș Protopopescu, Radu Gyr, Toma Vlădescu au slujit, zice ideologul postbelic, oficios și universitar, cu entuziasm și zel. Scriitorii ei mai aveau și vina de a fi denunțat erorile literaturii de tip bolsevic din U.R.S.S. Sînt supărătoare și incriminate de Ov. S. Crohmălniceanu „poemele cu îngeri“ și cu zîne, imaginea trecutului, exaltarea originilor. Tot ce era imagine folclorică, autohtonă, tot ce afirma vechimea și, fatal, cultura românească stîrnea o iritație dușmănoasă. Marea experiență estetică și spirituală a „Gândirii“ a fost redusă la un fel de erată de erori ideologice, de vini impardonabile față de democrație și de socialism. Parcă-l citim pe H. Sanielevici contra lui Mihail Sadoveanu. Așa se face că arta cea mai legată de sufletul poporului român, preocupată profund de fenomenul românesc, de áspirațiile spirituale tipice literaturii române, de arta tradițională, de modernitatea timpului să fie considerată reacționară și aruncată, după o expresie preferată pe atunci, la „lada de gunoi“ a istoriei.

Este de înțeles de ce s-a sinucis Dragoș Protopopescu. Și se înțelege și mai ușor de ce au putut să aibă succes, pe un tărîm cultural vidat de propria lui floră artistică, poeme ca „Minerii din Maramureș“, cel despre „tovarășul plan“, despre Kremlin, despre Sahia, sau despre chiaburi. Holocaustul cultural operase în favoarea lor. Pulverizarea „Gândirii“ sub toate aspectele ei s-a făcut sub protecția acestei artilerii a urii organizate, care a trimis în întunericul depozitelor sau în crematorii mii de cărți, printre care și exemplare ale revistei de atitudine românească, aceea care a fost „Gândirea“. În 1993, Ernö Gall reia într-o publicație ungurească din România vechile teorii împotriva colaboratorilor „Gândirii“. Recidiva e vie. În lista de crime majore împotriva culturii române pe unul din primele locuri trebuie să stea modul în care „cultura de ocupație“ s-a purtat cu revista „Gândirea“ și colaboratorii ei. Cum se poate reface din cioburile în care a fost transformată „ceașca de aur“ a „Gândirii“ ?

MIHAI UNGHEANU